

ΟΙ ΕΥΡΩΠΑΙΟΙ ΕΡΓΑΤΑΙ. ΑΡΙΘ. 4.

Απ' ὅλας τὰς μεγάλας χώρας τῆς Εὐρώπης τὴν Ἰσπανίαν γνωρίζομεν ἴσως ἀτελέστερα. Οὐδ' ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων αὐτῆς δὲν ἐξηκριβώθη μέχρι τῆς σήμερον· φαίνεται ὅμως νὰ ἦναι ἀπὸ δεκατρία ἕως δεκατέσσαρα ἑκατομμύρια. Τῆς Ἰσπανίας αἱ μεγαλοπόλεις εἶναι ὀλίγαι καὶ μακρὰν ἢ μία τῆς ἄλλης, συγκοινωνίαν ἔχουσαι μεταξύ των βραδεῖαν, καὶ ταύτην ὄχι ἀκίνδυνον. Τὸ πρόσωπον τῆς γῆς εἶναι τραχὺ, καὶ πολλαχοῦ βουνῶδες· διώρυγες ἢ πλώϊμοι ποταμοὶ δὲν ὑπάρχουν ποσῶς, καὶ ἀμαξιτοὶ δρόμοι ὀλίγοι· ὥστε τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον ἐνεργεῖται ὡς ἐπιτοπλεῖστον διὰ ἡμιόνων. Ἡ πνευματικὴ δὲ συναναστροφή μεταξὺ τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ βασιλείου εὐρίσκεται εἰς κατὰστασιν ἔτι χειροτέραν. Ὀλίγα βιβλία τυπώνονται, ὀλίγοι ἀναγινώσκουν, καὶ μόλις ὑπάρχει μία ἐφημερίς ἀξία τοῦ ὀνόματος εἰς ὅλην τὴν ἐπικράτειαν. Φανερὸν ὅτι οἱ ἄνθρωποι τοιαύτης χώρας ὀλίγον ἐμποροῦν νὰ ὁμοιάζωσι τοὺς τῆς Γαλλίας, Γερμανίας, Ἀγγλίας, ἢ καὶ Ἰταλίας.

Ἡ Ἰσπανία εἶναι σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου τόπος γεωργικὸς· ὁθεν ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ κρίνῃ περὶ αὐτῆς πρέπει νὰ γνωρίξῃ καλὰ τοὺς χωρικοὺς, τὸν χαρακτήρα, τὰς ἐξεις αὐτῶν καὶ τὰ αἰσθήματα, μᾶλλον παρὰ νὰ συνάγῃ συμπεράσματα ἀπὸ τὴν περιορισμένην κοινωνίαν τοῦ Μαδρίτου, τῆς Βαρκελώνος, ἢ τῶν Γαδεΐρων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν κτητόρων τῆς γῆς καὶ τῶν γεωργῶν καθ' ὅλην τὴν Ἰσπανίαν συμποσοῦνται εἰς σχεδὸν ἓν ἑκατομμύριον· ὁ δὲ τῶν ἐργατῶν ἢ ποιμένων εἰς ἄλλους τόπους. Οὗτοι, μὲ τὰς οἰκογενεῖας αὐτῶν, συγκροτοῦν τὸ μέγα σῶμα τοῦ πληθυσμοῦ, ἐνῷ οἱ μικρέμποροι καὶ οἱ μεγαλέμποροι, οἱ τεχνῖται καὶ οἱ χειροτέχναι, ὅλοι ἐντάμα, δὲν συμποσοῦνται εἰς ἡμῖον ἑκατομμύριον, διεσκορπισμένοι εἰς τὰ διάφορα μέρη τοῦ βασιλείου.

Οἱ χωρικοὶ τῆς Ἰσπανίας εἶναι ἴσως μὲν καὶ οἱ ὠραιότεροι, βέβαια δὲ οἱ ὑπερηφανώτεροι εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἐν γένει εἶναι καλοκαμωμένοι καὶ εὐρωστοί, λιτοὶ καὶ καρτερικοὶ ἐνδείας, φύσει σεμνοὶ καὶ σιωπηλοὶ, φρονηματῖαι καὶ ἀνδρεῖοι. Φιλοπατρία καὶ μισοξενία ἔγιναν εἰς αὐτοὺς αἰσθήματα πατροπαράδοτα, συνδεδεμένα μὲ τὴν θρησκείαν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῶν Μαυρουσιακῶν πολέμων. Αἱ καλαὶ αὐτῶν παιότητες ἀμαυροῦνται ἀπὸ προλήψεις· ἡ αὐστηρότης των ἐκκλίνει κάποτε εἰς ἀγριότητα, ὡς καὶ ἡ εὐσέβειά των εἰς δεισιδαιμονίαν. Μὲντοι τοῦτο, εἰς τὴν κοινὴν τοῦ βίβ συναναστροφὴν,

εἰς ἡσύχους καιροὺς, φαίνονται ὡς ἄνθρωποι φιλοστόργου καρδίας, καλῆς διαθέσεως, καὶ εὐγενικῶν ἡθῶν. Ἄν καὶ ἀμαθεῖς, ἀπέχουν πολὺ τοῦ νὰ ἦναι νωθροὶ· καὶ μολονότι πτωχοί, δὲν εἶναι δυστυχεῖς.

‘Τίποτε εἰς ἄλλες τόπους,’ λέγει περιηγητῆς Γάλλος, ‘δὲν ὁμοιάζει τὸν Ἰσπανὸν χωρικόν, —τὸν Ἰσπανὸν ἐργάτην. Εἰς πᾶν ἄλλο μέρος ὁ χωρικὸς εἶναι ἄνθρωπος κοπιασμένος καὶ στενοχωρημένος, οὐδὲν ἄλλο ποτὲ διαλογιζόμενος παρὰ πῶς νὰ προβλέψῃ τὰ δι' ἑαυτὸν καὶ τὴν οἰκογένειάν του χειρῶν. Εἰς τὴν Ἰσπανίαν ὁ χειροτέχνης, ὁ ἐργάτης, δὲν ἀπασχολεῖται ποτὲ ὁλοτελῶς ἀπὸ τοιαύτην φροντίδα. Τόσον ὀλίγαι κατήντησαν αἱ χρεῖαι αὐτοῦ διὰ λιπῶν ἔξων, ὥστε ὁ φόβος ἐνδείας σπανίως τοῦ ταράσσει τὴν ἀνάπαυσιν ἢ τοῦ χαλᾶ τὴν εὐδιαθεσίαν. Ξένοι, ἐπισκεπτόμενοι τὴν Ἰσπανίαν, καὶ προσέχοντες εἰς τὰ ἥθη καὶ τὴν διάλεκτον τῶν κατωτέρων τάξεων, ἐκπλήττονται εἰς τὴν ἀπλὴν, ἀφελῇ, καὶ πολλάκις ὑψωμένην συνομιλίαν τοῦ ἀγροτικοῦ πλήθους. Αἱ συνδιαλέξεις αὐτῶν ποτὲ δὲν στρέφονται περὶ οὐτιδανὰς ἢ χυδαϊκὰς ὑποθέσεις· συλλογίζονται ὀρθῶς, καὶ πολλάκις ἐκφράζουν γενναῖα φρονήματα μὲ φυσικὴν τινὰ εὐγένειαν. Πρὸ πάντων, ἔχουν αἰσθημὰ τι ὑπερηφανίας, τὸ ὁποῖον κάμνει αὐτοὺς νὰ μὴ καταδέχωνται ἀνταμοιβὴν τινὰ δι' ἐκουσίους δουλεύσεις. Εἰς Βουῦτραγον εὐρισκόμενος, ὑπῆγα νὰ ἐπισκεφθῶ τὸ ὠραῖον ἀγροκῆπιον καὶ τὰ ἐξαιρετὰ ποίμνια μεγάλου τινὸς Λονκός· μ' ἔδωκε δὲ ὁ οἰκονόμος δοῦλον τινά, διὰ νὰ μὲ δείξῃ. Οὗτος ἐξεπλήρωσε τὸ χρέος του μὲ γνώσιν καὶ εὐγένειαν· ὁθεν, ὅτε ἀνεχώρουν, ἤθελα νὰ τὸν ἀνταμείψω, ἀλλὰ δὲν ἤξευρα πῶς νὰ τὸ κάμω, χωρὶς νὰ πειράξω τὴν εἰδικὴν αὐτοῦ ὑπερηφανίαν. Ἐξοῦσα ἐν βλέμμα εἰς τὴν ἐνδυμασίαν τοῦ ὁδηγοῦ μας, —δὲν ἔδειχνε παρὰ ὀλίγην ἀνάπαυσιν καὶ τὰ παιδία του δὲ, τὰ ὁποῖα εἶχαμεν ἀπαντήσῃν, ἦσαν ῥακενδυμένα. Ἀπεφάσισα λοιπὸν νὰ τὸν προσφέρω ἀργύριον· καί, φθάσας εἰς τὴν πύλιν, ἐπεχείρισα νὰ κυλίσω, ὅσον ἦσυχον ἡδυάμην, φλωρίον τι εἰς τὴν χεῖρά του. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ἀποχαιρετῶν ἡμᾶς, ἔτυχε νὰ ἦναι σκυμμένος χαμηλότερα· ἀλλὰ μόλις ἤγγιξεν αὐτὸν τὸ ἀργύριον, καὶ, ἀνυψωθείς ὑπερηφάνως, εἶπε μὲ τόνον κατεσταλμένης ὀργῆς, “Ἡμεῖς, κῆριε, δὲν χρειαζόμεθα βοήθειαν ἀπὸ κανένα· ὁ αὐθέντης μας εἶναι ἄρχων μέγας, ὅστις δὲν ἀφίνει τοὺς ἀνθρώπους αὐτοῦ νὰ χρειάζωνται τίποτε.” Παρόμοιον αἰσθημα κάμνει τὸν χωρικὸν τῆς Ἰσπανίας νὰ μὴν ὑποφέρει συμβουλὴν, καὶ ν' ἀποστρέφεται ὁποιονδήποτε νεωτερισμὸν, ὅστις προσκρούει εἰς

τὰ αἰσθήματα, τὰς ἐξεις, ἢ τὴν πίστιν αὐτοῦ. Τοιοῦτος εἶναι ὁ χωρικός τῆς Καστέλλης· τοιοῦτος καὶ ὁ τῆς Ἀραγωνίας, ἀλλὰ μὲ πείσμα πλείοτερον· τοιοῦτος καὶ ὁ τῆς Καταλωνίας, δραστηριώτερος ὅμως, καὶ πολὺ πλέον φιλέλδικος. Εἰς τὰς νοτίους ἐπαρχίας σῶζονται περισσότερα βαρβαρισμοὶ καὶ ἀγριότητος λείψανα, ἐξ αἰτίας, ἰσως, τοῦ μακροτέρου αὐτῶν ἀγῶνος μὲ τοὺς Μαυρουσίους, καὶ προσέτι τῆς Ἀφρικανῆς αὐτῶν γειτονείσεως.

Ἀτοπον, ἐπ' ἀληθείας, ἤθελεν εἶσθαι νὰ ζητήσῃ τις νὰ δώσῃ ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν χαρακτήρα εἰς τοὺς κατοίκους χώρας τόσον εὐμεγέθους, ὅσον ἡ Ἰσπανία. Ἰκανὴ διαφορὰ ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ εἰς τὰς βορεινὰς ἐπαρχίας διατρίβοντος παρὰ τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν, καὶ τοῦ κατοίκου τῶν ἡλιακῶν παραλίων τῆς Μεσογείας· καὶ προσέτι μεταξὺ τῶν δύο τούτων καὶ τοῦ εἰς τὴν μεγάλην, κεντρικὴν, καὶ ὑψηλὴν πεδιάδα τῆς Καστέλλης, Λεγιῶνος, καὶ Ἐστρεμαδούρας διαιτωμένου. Ταύτας ἐμποροῦμεν νὰ λογιζώμεθα ὡς τὰς τρεῖς εὐμεγέθεις διαιρέσεις τῆς Ἰσπανίας.

Τῶν ἐργατῶν ὁ μισθὸς εἶναι ὀλιγώτερος εἰς τὰ βορεινὰ μέρη παρὰ εἰς τὴν Καστέλλην καὶ εἰς τὰς ἄλλας κεντρικὰς ἐπαρχίας, ὅπου ὁ πληθυσμὸς εἶναι ἀραιότερος, καὶ τὰ χωρία μακρότερον τὸ ἓν τοῦ ἄλλου. Ἡ τροφὴ τῶν ἐργατικῶν κλάσεων συνίσταται ἀπὸ ἄρτον, χοίρειον κρέας πασόν, κνήμες καὶ φασόλια, ἔλαιον, σκόρδα, λαχανικά, καὶ οἶνον. Σπανίως τρώγουν γωπὸν κρέας· τὸ δὲ ἀλμυρὸν ὀψάριον χρησιμεύει διὰ τὰς νησιτίμους ἡμέρας. Αἱ ἐνδύματα ἐξοδεύουν πολλὰ ὀλίγον, κάμνοντες τὸ ἐπανωφόριον αὐτῶν ἀπὸ προβαῦν, ἢ χοιδοῦν τι μάλ्लινον ὕφασμα, τὸ ὁποῖον διαρκεῖ μίαν ὀλόκληρον ἀνθρωπίνην ζωὴν. Τὸ Ἰσπανικὸν ψωμίον δὲν εἶναι ἀναισθητόν ὡς τὸ ἰδικόν μας, ἀλλὰ σφιγκτικόν καὶ ὡπὸν πίττα· ἔχει ὅμως καλλίστην γεῦσιν, διότι ὁ Ἰσπανικὸς οἶτος εἶναι ἐξαιρετικὸν ποιότητος. Εἰς τὰς κεντρικὰς καὶ ἀρκτέρας ἐπαρχίας, τὸ κρασίον εἶναι μὲν ποτὸν πάγκοινον, πλὴν καὶ γενικῶς ἀθλιέστατον· ἀλλ' εἰς τὸ νότιον τῆς Ἰσπανίας, ὅπου γίνονται οἶνοι καλοὶ, εἰς τὰς περιοχὰς Ξεῶν, Ρώτας, Μαλάγας, Ἀλικάντης, ὁ κοινὸς λαὸς μόλις τὸ ἀπογεύονται—ἡ τιμὴ του εἶναι ὑπέρογκος δι' αὐτούς. Εἰς τὴν Καταλωνίαν καὶ εἰς ἄλλας ἐπαρχίας παρὰ τὴν Μεσόγειον τὸ γεῦμα τετραμελοῦς οἰκογενείας συνίσταται κοινῶς ἀπὸ μικρὰν ποσότητα παστοῦ ὀψαρίου, ἀπὸ ἄρτον καὶ ἔλαιον· τὸ δὲ δείπνον ἀπὸ ὀλίγα χόρτα. Οἱ Καταλώνιοι ὅμως ὑπεραγαποῦν οἶνον καὶ πνεύματα, ἀλλὰ σπανίως βλέπει τις Ἰσπανὸν μεθύσμενον, ἐκτὸς μεταξὺ

τοῦ ἀχρειωμένου ὄχλου τῶν πόλεων. Τὸ κάπνισμα ἐπικρατεῖ παντοῦ, πλὴν εἰς τρόπον οἰκονομικώτατον· καθεὶς φέρει μέσα εἰς τὸ πουγγίον του κομμάτιον καπνοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου κόπτει ὀλίγον, τὸ θρύπτει μέσα εἰς τὴν παλάμην τῆς χειρὸς, τὸ περιτυλίττει εἰς χαρτίον, καὶ κατασκευάζει τὸ πολυπόθητον σιγάρον.

Εἰς τὴν Καστέλλην, ὅπου γεννᾶται κατεξαίρετον ὁ οἶτος, ἔχουν οἱ κάτοικοι παράδοξον τινὰ πρὸς τὰ δένδρα ἀντιπάθειαν, διότι ἐλκύουν καὶ περισκεπάζουν τὰ σιτοφάγα πτηνὰ. Ἐφ' ὧς, λέγει τις, 'πρὸ πολλοῦ παντελῶς ἐγύμνωσαν ἀπὸ δένδρα τὴν χώραν, ὅχι μόνον δὲν φροντίζον νὰ τὰ ἀποκαταστήσωσιν, ἀλλὰ τρέφουν τοιοῦτον βδελυγμὸν πρὸς αὐτὰ, ὥστε ζητοῦν νὰ τὰ ἐξολοθρεύσωσι καὶ ἀπὸ τὰς πλευρὰς τῶν λεωφόρων, βλάπτοντες ὅσα μὲ ἰδιάν της δαπάνην ἐφύττευεν αὐτοῦ ἡ κυβέρνησις. Διὰ τὴν πρόληψιν δὲ ταύτην παρατηρήθη ὅτι ἡ γῆ εἰς τὸ ἐνδότερον τῆς Ἰσπανίας, πυρρὸν ἀπὸ δυνατόν ἥλιον, χωρὶς δένδρα νὰ μετριάξωσι τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ ἢ νὰ ἐλκύωσιν ὑγρασίαν, ἔχασε βαθμίδον τοὺς ῥυακας καὶ τὰς πηγὰς τῆς, ἐκ τῶν ὁποίων τίποτε τώρα δὲν μένει παρὰ κενὰ φάραγγες, σημειόνουσαι τὸν ποτὲ δρόμον τῶν ζωογόνων ὑδάτων.' Ἀπὸ τὰ ὄρη τῆς Νέας Καστέλλης προμηθεύονται οἱ κάτοικοι τῶν πεδιάδων ἀνθράκας διὰ καύσιμον. Τίποτε δὲν ὑπάρχει ἐρημώτερον τῆς περιχώρου τοῦ Μαδρίτου· οὔτε δάσος, οὔτε περιβόλιον, οὔτε θερινὸν οἶκον ἐμπορεῖ τις νὰ ἴδῃ. Οἱ ἄγροί εἰς τὴν Καστέλλην δὲν εἶναι περιφραγμένοι· ὁ οἶτος ἀλωνίζεται καὶ ἀφίνεται εἰς τὴν ἄλωνα, ἕως νὰ τὸν ἐπάρωσιν οἱ κερδοσκόποι πραγματευταί, οἵτινες γενικῶς τὸν ἔχουν προαγορασμένον. Οἱ γεωργοὶ, στεροῦμενοι χρημάτων, δὲν ἐμποροῦν νὰ κάμωσι βελτιώσεις εἰς τὰς γαίας των. Αἱ ἀγοραί ἀπέχουν παραπολὺ· καὶ μολονότι πολλάκις ὁ οἶτος τιμᾶται διπλασίως εἰς τὴν Γαλικίαν, Ἀστούριαν, καὶ ἄλλας ἐπαρχίας παραθαλασσίους, παρ' ὅσον τιμᾶται εἰς τὰς κεντρικὰς, μ' ὅλον τοῦτο ἡ δαπάνη τῆς μετακομιδῆς ἐπάνω εἰς τὰ νῶτα ἡμῶν, ἢ εἰς ἀμάξας συρομένας ὑπὸ βοῶν, ἀπορρόφῃ ὀλόκληρον τὸ κέρδος. Σχεδὸν τὸ ἥμισυ τῶν προϊόντων ὑπάγει εἰς φόρους καὶ δεκάτας· ἀπὸ τὸ ἄλλο δὲ ἥμισυ πληρῶναι ὁ γεωργὸς τὸν κύριον τῆς γῆς, καὶ διατηρεῖ τὴν οἰκογενεὴν του.

Εἶπαμεν ὅτι μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν τῆς Ἰσπανίας ὑπάρχει ἰκανὴ διαφορὰ ὡς πρὸς τὴν γεωργικὴν. Εἰς τὴν Οὐαλεντίαν, Μουρξίαν, καὶ Γρανάταν, οἱ ἄγροί ποτίζονται κάλλιστα. Αὐτοῦ ἡ χώρα, κλίνουσα ἐκ τῶν ὀρέων πρὸς τὴν θάλασσαν, διαιρεῖται εἰς πολυάριθμα χωράφια·

ὑποόμενα τὸ ἐν ἐπάνωθεν τοῦ ἄλλου, ὥς αἰ βαθυμίδες ἀμφιθεάτρων. Οἱ ῥύακες δὲ, καταβαίνοντες ἀπὸ τὰ ὄρη, στρέφονται εἰς διώρυγας πολυπληθεῖς, ὥστε νὰ ποτίζωσι τὸ ὅλον. Φυσικά, τὸ δικαίωμα τοῦ μεταχειρίζεσθαι τὰ ὕδατα ἐκάστου ῥύακος εἶναι ἀκριβῶς προσδιορισμένον· ὅταν δὲ φθάσῃ ὁ καιρὸς, οἱ ἀπολαμβάνοντες ὕδατος προνόμια ἐτοιμάζουν μετ' ἐπιμελείας τοὺς ἀγροὺς αὐτῶν, ἀνοίγουν τοὺς ἀγωγοὺς των, γερμίζουσιν τοὺς λάκκους, καὶ πλημμυρίζουσιν ἅπαντα, ἕως καὶ τοὺς ἀμπελῶνας καὶ ἐλαιῶνας. Ἐξ αἰτίας τοῦ συστήματος τούτου τὰ προϊόντα πολυπλασιάζονται θαυμασίως, καὶ ἡ γῆ ἐξακολουθεῖ γόνιμος κατ' ὅλον τὸ ἔτος. Αἱ συκαμνὲς ἀποφυλλίζονται τρεῖς, καὶ τὸ τριφύλλιον θερίζεται ἐπτάκις ἢ ἑκατάκις· κίτρα κόπτονται συνεχῶς δύο ἢ τριῶν ὁκάδων, καὶ βότρυες σταφυλῆς πέντε ὁκάδων· σίτος σπειρόμενος τὸν Νοέμβριον παρέχει τριάκοντα εἰς τὸ ἐν τὸν Ἰούνιον· κριθὴ τὸν Ὀκτώβριον δίδει εἴκοσι τὸν Μάιον· ὀρύζιον τὸν Ἀπρίλιον παρέχει τεσσαράκοντα τὸν Ὀκτώβριον, καὶ ἀραβόσιτος, δευτέραν φορὰν φυτεύομενος, δίδει ἑκατονταπλασίονα.

Εἰς τὴν ἄρκτον, αἱ ἐπαρχίαι τῆς Ναυάρρας καὶ Βισκαΐας καλλιεργοῦνται τῶν λοιπῶν ὧν ἐντελέστερα. Ἀπολαμβάνουν ἰδίαν αὐτῶν τοπικὴν κυβέρνησιν, καὶ προσδιορίζουν τοὺς φόρους ἀναμεταξύ των. Πληρόντες εἰς τὸ βασιλικὸν ταμεῖον συμφωνημένην τινὰ ποσότητα, ἀπαλλάττονται πολυειδῶν μικρῶν δροσιμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπόκειται τὸ ἐπίλοιπον τῆς Ἰσπανίας. Καταγίνονται δὲ καὶ εἰς χειροτεχνήματα, ἐξαιρέτως τοῦ σιδήρου, καθότι ὑπάρχουν ἀνθρακὸς μεταλλεῖα εἰς τὸν τόπον αὐτῶν. Αἱ Βασκουὶ καὶ ἐπαρχίαι συγκροτοῦν εἶδος χωριστῆς βασιλείας, μὲ ἰδίους αὐτῶν νόμους καὶ γλῶσσαν.

Οἱ ὀρεινοὶ τῆς Γαλαικίας, εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς Εὐρώπης, ἐξοιγμένοι τρόπον τινὰ ἔξω εἰς τὸν Θορυβῶδη Ἀτλαντικόν, ὅστις βρέχει τὴν τραχεῖαν αὐτῶν χώραν καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη, εἶναι πτωχοί, εὐρωστοί, καὶ καρτερικοί. Ἐπειδὴ ὁμως τὸ ἀκαρπὸν αὐτῶν χῶμα δὲν ἐμπορεῖ νὰ θρέψῃ παρὰ μέτριον πληθυσμόν, καταφεύγουν ἀνὰ χιλιάδας εἰς τὰς μεγαλοπόλεις, μάλιστα εἰς τὸ Μάδριτον καὶ τὴν Λισσαβῶνα, ὅπου ἐνασχολοῦνται ὥς ἀχθοφόροι καὶ ὕδροφόροι. Χαίρουν δὲ γενικὴν ὑπόληψιν διὰ τιμιότητα, πολὺ διαφέροντες ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς τερπνῆς καὶ θεριμῆς Οὐαλεντίας, οἵτινες ἔχουν ὄνομα κακὸν εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Οἱ Ἀστούριοι ὁμοιάζουν ὡς πρὸς τὴν κατάστασιν καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα τοὺς γείτονας αὐτῶν Γαλαικοὺς, εἶναι ὁμως ὁπωσθὺν πλέον ἐπιχειρηματίαι.

Εὐρίσκεται εἰς τὴν Ἰσπανίαν συντροφία τις, mesta καλουμένη, καθυπερβολὴν ὀχληρὰ εἰς πολλοτάτους γεωργοὺς. Συγκροτοῦν δὲ αὐτὴν κτήτορες προβάτων, οἵτινες ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ βόσκωσι τὰ ποιμνία των εἰς ὅλας τὰς νομάς τῆς Ἰσπανίας. Ὁ ἀριθμὸς τῶν προβάτων αὐτῶν συμποσοῦται εἰς περίπου πέντε ἑκατομύρια· οἱ δ' ἐπίτροποι, βοσκοί, καὶ ἄλλοι των ὑπηρεταὶ ἐναβαίνουν εἰς περίπου πεντήκοντα χιλιάδας. Ἐχουν δὲ καὶ ἀξιωματικούς καὶ κριτάς, οἵτινες καταδυναστεύουν μεγάλως τοὺς ὅσοι ἐναντιοῦνται εἰς τὰ νομιζόμενα δικαιώματα καὶ προνόμια των. Τὰ πρόβατα μεταναστεύουν τὸ θέρος ἀπὸ τὰς πεδιάδας εἰς τὰ ὄρη, καὶ ὀπίσω πάλιν πρὸ τοῦ χειμῶνος, διώκοντα τὰ ἄλλα ποιμνία ἔξω ἀπὸ τὰ λιβάδιά των, καὶ προξενοῦντα πολλὴν βλάβην. Αὕτη εἶναι μία αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν εἶναι ἀπερίφρακτοι οἱ ἄγροί εἰς τὴν κεντρικὴν Ἰσπανίαν. Ἡ συντροφία δὲ μονοπωλεῖ καὶ τὸ μαλλίον, καθότι οἱ κατ' ἰδίαν ποιμένες καὶ κτήτορες προβάτων δὲν δύνανται νὰ συνεισθῶσι μὲ τοιοῦτον ἰσχυρὸν καὶ πλούσιον σῶμα, τὸ ὁποῖον λογαριάζει μεταξύ των μελῶν αὐτοῦ ἄνδρας εἰς ὑψηλὰς θέσεις, καὶ προεστώτας τῆς ἐκκλησίας. Περὶ τῆς καταχρήσεως ταύτης γίνονται πρὸ πολλοῦ μεγάλα παράπονα ἀπὸ τοὺς Ἰσπανοὺς γεωργούς· εἶναι δὲ βέβαια ἐν τῶν πλέον παραδόξων μονοπωλίων, ὅσα ἐχαρίσθησαν ποτὲ εἰς ὅποιον-δήποτε τόπον.

ΓΑΛΙΛΑΙΟΣ, ὁ βαθυνούστατος φιλόσοφος, ὅτε ἠρώτησεν αὐτὸν τὸ ἱερὸν Δικαστήριον περὶ τῆς πίστεως αὐτοῦ εἰς Ὑπέρτατον Ὄν, ἀπεκρίθη, δεικνύων ἄχυρον ἐπὶ τοῦ σανιδώματος τῆς φυλακῆς του, ὅτι ἀπὸ τὴν κατασκευὴν ἐκείνου μόνον ἤθελε συμπεράνειν ἀδιστακτικῶς τὴν ὑπαρξιν εἰδήμονος Δημιουργοῦ.

ΑΔΥΝΑΤΟΝ νὰ μὴ γίνεταί ὁ καλὸς καλῆτερος, καὶ ὁ κακὸς χειρότερος· διότι ἡ ἀρετὴ, ἡ κακία, καὶ ὁ χρόνος εἶναι τρία πράγματα, τὰ ὁποῖα οὐδέποτε στέκουν.

Ἡ ΛΙΤΟΤΗΣ τρέφει καὶ δυναμόνει τὰ πολιτικὰ σώματα· δι' αὐτῆς αὐξάνουσιν καὶ συντηροῦνται, ἕως νὰ διαφθαρῶσιν ὑπὸ τῆς τρυφῆς, τοῦ φυσικοῦ αἰτίου τῆς παρακμῆς καὶ τοῦ ὀλέθρου των.

ΕΑΝ ἀγαθοποιῇς μετὰ πόνον, ὁ μὲν πόνος φεύγει, τὸ δὲ ἀγαθὸν μένει· ἐὰν κακοποιῇς μετὰ ἡδονῆς, ἡ μὲν ἡδονὴ φεύγει, τὸ δὲ κακὸν μένει.
—ΧΡΙΣΤΟΣΤΟΜΟΣ.